

libus, quia aliquando esset concionaturus gentibus, sed quia vel non tantum in Judæa, sed etiam in Babylonia et Ægypto prophetavit, scribens ad Judæos, qui ibi morabantur; vel etiam quia in sua prophetia non solum de rebus ad Judæos spectantibus, sed etiam ad gentes prophetavit, nimirum de Assiriis, Ægyptiis, et aliis, ut ibi Hieron. exponit. Multo ergo magis frivolum est asserere Jeremiam non esse mortuum, quia in Scriptura mors ejus non scribitur; quasi vero omnes illi, quorum decessum Scriptura non narrat, propterea semper vivere existimandi sint. Quod igitur in Ægypto lapidibus a populo obrutus ac mortuus fuerit, scribunt Epiphanius, lib. de Prophetar. vita et interitu; Isidorus, lib. de Vita et morte Sanctorum; et Dorotheus, in Synopsi; qui addunt sepultum esse in eo loco ubi Pharo habitaverat, et in magno honore ejus sepulchrum ab Ægyptiis habitum. Igitur hæc opinio ut improbabilis rejicienda est.

2. *Moyses secundi adventus Christi præcursor non futurus.* — Secunda sententia est, Moysen venturum cum Elia. Hanc tenuit Hilarius, dicto can. 20 in Matt., ubi affirmat eum vivere. Hanc sententiam quoad hanc posteriorem partem supra tractavimus, agentes de transfiguratione; quod utramque vero eam secutus est Catharinus, Genes. 3, et Joan. Arbor., in Theosophia, lib. 11, c. 11. Hi vero non affirmant solum Moysen venturum cum Elia, sed simul cum Henoch. Fertur etiam tenuisse hanc sententiam Joachimus Abbas, in expos. super Apoc., c. 11, et eandem, licet diverso modo, secutus est Gagneus, Apoc. 11. Existimat enim Moysen mortuum esse, suscitandum tamen eo tempore, ut secundum Christi adventum præveniat. Fundamentum Hilarii fuit, quia in primo adventu Elias et Moyses fuerunt testes gloriæ et majestatis Christi in die transfigurationis; ergo iidem erunt testes ejus ante secundum adventum. Confirmat hoc Gagneus ex verbis illis Apoc. 11: *Potestatem habent super aquas convertendi eos in sanguinem, et percutere terram omni plaga.* Hac enim potestate Moysen dumtaxat usum legimus, et ideo optime in illum hæc verba conveniunt. Nihilominus hæc sententia parum probabilitatis habet, primum propter antiquam fere omnium veterum traditionem, affirmantium (ut vidimus) Henoch venturum cum Elia. Secundo, quia supra ostendimus ex Scriptura, Moysen defunctum esse, ex quo fit animam ejus et cum Sanctis Patribus in sinu Abrahamæ fuisse ante Christi

mortem, et post illam, cum eo regnare, esseque beatam. Quis enim temere audebit ab hac generali regula fidei sanctam Moysis animam excipere, sine auctoritate, vel rationis fundamento? Ergo non est verisimile redituram ad corpus mortale, quia nec privanda est gloria quam jam possidet, nec in corpore mortali futura est beata. Utrumque enim est inusitatum miraculum, quod sine magno fundamento fingendum non est, sicut supra de Henoch et Elia argumentabamur. Præterea, quod Moyses in transfiguratione Christi apparuerit, nullum argumentum est quod sit etiam venturus ante judicium. Quæ enim est hujus consecutionis ratio? Tunc ergo apparuit propter speciales congruentias tunc occurrentes, quas suo loco tetigimus. Illa autem verba Apocalypsis, licet videantur alludere ad signa facta per Moysen in Ægypto, non tamen propterea indicant eundem Moysen venturum, qui tunc illa signa patravit; sed solum significant facile posse Christum similem potestatem suis præcursoribus tribuere.

3. Tertia sententia est, Joannem Evangelistam futurum esse præcursores secundi adventus Christi simul cum Henoch et Elia. Que primo supponit illum nondum esse mortuum, propter verba Christi, Joann. ultimo: *Sic eum volo manere, donec veniam: quid ad te?* Nam ibi Christus de secundo suo adventu loquitur, cum ait: *Donec veniam*, quia non est alius adventus Christi post resurrectionem ejus; ergo ex voluntate Christi, sic, id est, sine morte mansurus fuit Joannes usque ad secundum Christi adventum, et ita verba Christi intellexere discipuli. Et confirmatur hæc sententia ex historiis, quia nec mors Joannis Evangelistæ narratur, nec reliquæ corporis ejus inveniuntur, sed solum refertur quod vivus sepulchrum ingressus discipulos suos abire jusserit, qui altera die reversi ibi nihil invenerunt. Secundo, hinc colligitur eum adhuc manere in corpore mortali, et aliquando moriturum. Probatur primo ex illa generali sententia: *Statutum est hominibus semel mori*, ad Heb. 9; Psal. 88: *Quis est homo qui videt, et non videbit mortem?* Ergo ab hac sententia non est excipiendus Joannes sine fundamento; rediturus ergo est, ut debitum mortis solvat, sicut de Elia et Henoch argumentantur August., 1. 9 Gen. ad lit., c. 6; et D. Thomas, ad Hebr. 11; et hoc est quod corrigere voluit ipsemet Joannes, dicto cap. ultimo, cum scripsit: *Et non dixit Jesus: Non moritur, sed: Sic eum volo manere, donec veniam.* Quanquam enim

recte intellexissent Joannem ita mansurum usque ad adventum Domini, errabant inde colligentes non moriturum, quia hoc non dixerat Christus, neque sequitur ex verbis ejus. Nam verba illa: *Donec veniam*, non sunt intelligenda inclusive (ut sic dicam), sed exclusive, id est, donec instet adventus meus. Secundo confirmari hoc potest ex aliis verbis Christi, Mat. 20: *Calicem quidem meum bibetis*; ubi Chrys., hom. 66, ita exponit: *Martyrii coronam potiemini, et violentam morte, sicuti et ego a vita discedetis.* Cum ergo hactenus Joannes Evangelista non sit passus martyrium, ut hæc Christi verba impleantur, necesse est ut aliquando martyrium usque ad mortem sustineat. Et hinc tandem fit verisimile, venturum Joannem cum Henoch et Elia, ut in fine mundi Christo testimonium perhibeat. Quia neque in aliud tempus, neque ad alium finem videtur posse reservari. Et confirmatur ex 10 c. Apoc., ubi Angelus dixit Joanni: *Oportet te iterum prophetare gentibus, et populis, et linguis, et regibus multis*; sed hoc hactenus impletum non est; erit ergo implendum saltem in consummatione mundi. Denique addi potest congruentia, quia testimonium Joannis aptissimum erit et efficacissimum, tum quia si venturi sunt testes legis naturæ et veteris, cur non etiam legis gratiæ? Tum etiam quia Joannes erit testis oculatus, quique diutius cum Christo conversatus est, et omnia quæ ad Antichristum et diem judicii spectant, fusius quam alius prædixit. Atque hanc sententiam ex antiquis tenuit Hippolytus, dict. orat. de Consum. mundi; eamque indicat Damasc., orat. de Transfig., ubi tractans verba illa Luc. 9: *Sunt de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis in regno suo*, sic inquit: *Sane si tanquam de uno dixisset: Est quidam de hic stantibus, idem fortasse significari conjecissemus, quod per verba: Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te? Quod de Joanne Theologo dictum est, ut qui usque ad Christi adventum mortis omnino expertus perstiturus sit; sic enim jam nonnulli præstanti eruditione viri hunc locum exposuerunt.* Eandem fere sententiam tenet Ambrosius, tractans eadem verba Luc., 1. 7 in Luc., in princ. Et eandem referunt Theoph., Joann. ult., et Euthym., in Mat., c. 43, ut probabilem relinquunt. Eam vero tenuit etiam Simeon Metaphr., in Vita Joann.; ex recentioribus vero defendit Sabellicus, 1. 4 de Moralibus factis et dictis, c. 8; et Georg. Trapezuntius, libello circa dicta verba: *Sic eum volo manere*; et Catharin., Gen. 2.

Item Anton., 4 p., t. 13, c. 4, § 2, pro hac sententia refert Theophylum, et Joan. Dominicum, a qua ipse non discedit. Idem videtur sentire Freculphus, in Chron., t. 2, lib. 2, c. 9.

4. *Testimonium Joann. 21 expositio.* — Nihilominus probabilius apparet, Joannem Evangelistam mortuum esse. Primo, quia antiquissimi Patres, et historiæ hoc testantur. Eusebius, lib. 3 Histor., cap. 31, alias 25, qui id refert ex Polyrate, in ep. ad Victorem Pontificem, cujus verba valde notanda sunt: *In Asia præclara nostræ religionis tanquam seminaria morte consopita sunt, quæ resuscitabuntur in extremo die adventus Domini.* Et infra: *His accedit Joannes, qui supra pectus Domini recubuit, qui sacerdos, Martyr et Doctor fuit, et Ephesi etiam obdormivit.* Idem Euseb., 1. 5, c. 24; Hieron., lib. de Script. Eccles.: *Confectus (inquit) senio sexagesimo octavo post passionem Domini anno mortuus, juxta eandem urbem sepultus est.* Quod repetit 1. 1 contra Jovinianum, circa medium, et Matth. 20; et Niceph., 1. 1 Hist., c. 35, et 1. 2, c. 42; Tertullian., lib. de Anima, c. 50: *Obiit et Joannes, quem in adventum Domini remansurum frustra fuerat spes.* Ambros., lib. de Fide resurr., parum ante medium, hanc sententiam insinuat, cum dicit: *Neque quisquam sibi, ut sic maneret, optavit, Joanni promissum æstimatum est, sed non est creditum; verba tenemus, sententiam derivamus. Ipse in libro negat sibi, quod non moreretur, esse promissum, ne quem vana spes exemplo incesseret.* August., ser. 549 de Temp., dicit, *Joannem obdormisse sine vulnere, sine cruciatu*; et ita exponit verba Joann. 21, ut dicemus. Idem latius tractat ac docet, tract. 124 in Joann. Et ita etiam sentit Beda ibi; Theophyl. et Euthym., locis supra citatis; et Chrysost., hom. 4 in Joann. Dicit enim Joannem corpore quidem habitasse in Asia, animo vero in eum secessisse locum, qui idoneus et accommodatus ei esset, qui ejusmodi operaretur, ut Gentilium opiniones penitus abolerentur, sua autem in dies fierent clariora. Isidorus, 1. de Vita et obitu Sanctorum, c. 74; et Dorotheus, in Synopsi in Joann., solum dicit, *Joannem vivisse annos 120, quibus finit seipsum Ephesi, vivus adhuc, volente Domino sepelivit.* Quod apertius explicuit Epiphanius, hæc. 78, ubi, eum Eliam et Joannem in virginitatis dono æquales fecisset, subdit: *Sed neque Elias adorandus est (agit de latria), etiamsi in vivis sit, neque Joannes, quamquam per preces suas proprias dormitionem suam admirandam effecerit; imo potius est Deo*

gratiam acceperit. Præterea, in Concil. Ephes., t. 3, c. 6, sic dicitur: *Sacras Sanctorum triumphatorumque Martyrum, maxime vero beatissimi Joannis Theologi ac Evangelistæ, reliquias videndi, eisdemque complectendi desiderio flagrant*; et tomo 2, c. 14, Celestinus Papa in Ep. ad Synodum Ephes.: *Ante, inquit, vos præcipue considerare, iterum atque iterum recolere decet, quibus Joannes Apostolus prædicavit, cujus reliquias præsentibus honoratis*. Idem fere habetur in 7 Synod., act. 5, prope finem, ubi narratur miraculum de Joanne Anachoreta. Ex iis satis ergo constat, et mortuum esse Joannem, et ejus corpus Ephesi fuisse sepultum. Nam quod quidam finxerunt, ut Augustin. et Isidor. supra referunt, Joannem quidem vere fuisse sepultum, tamen vivum et dormientem sub terra servari, et incredibile est, et sine ullo fundamento confictum. Huic etiam sententiæ Ecclesiæ auctoritas magnam fidem facit, ut dicam. Neque ex verbis Christi Domini aliquid sumi potest contra hanc receptam historiam et traditionem. Ut enim omittam multa quæ de multiplici lectione illius loci possent scribi, quæ in recentioribus expositoribus illius loci, et apud Franciscum Lucam in suis notationibus videri possunt, quia si legatur *si vel sic, vel si sic eum volo manere*, non multum refert, nec variat sensum verborum Christi; his, inquam, omissis, tres sunt probabiles sensus: primus, ut Christus non loquatur de secundo suo adventu ad iudicium, sed de adventu ad vindictam sumendam de Judæis, non personali præsentia, sed per effectum. Juxta quam expositionem significare voluit Christus, Joannem vivum permansurum usque ad destructionem Jerusalem. Hanc expositionem refert Theophyl., eamque sequitur Franciscus Toletus. Secundus sensus est, Christum locutum esse de proprio adventu et ultimo, tamen nihil affirmasse, sed solum interrogando Petrum, conditionali locutione, illius curiositatem elusisse. Et hunc sensum videtur sequi Chrysost., et apertius eum tradit Cyrillus. Tertius est, Christum solum affirmasse Joannem non futurum sui sectatorem per crucem et violentam mortem martyrii, et hoc sensu dixisse: *Sic eum volo manere, donec veniam*, scilicet, ut ipsum ad me recipiam. Ita Augustinus, locis citatis, quem Beda et D. Thom. super Joan. imitantur.

5. *Joannes Evangelista beatitudine jam fruatur.* — Ex hoc autem fundamento colligitur, Joannem jam cum Christo regnare in beatitu-

dine cœlesti, ut patet ex iis que de Moyse dicebamus. Quia generalis fidei regula est, hominem justum ac perfecte purgatum, post mortem statim consequi beatitudinem. Et hoc plurimum confirmat Ecclesiæ traditio. Celebrat enim festum Joannis Evangelistæ, cum neminem colat nisi beatum, Deoque fruentem, et ita hoc aperte supponit in toto officio illius festivitatis. Et hinc etiam confirmatur quod diximus de morte ejus, quia ante mortem corporis nullus hominum beatitudinem ingreditur. Dixerunt vero aliqui, Joannem non solum animo, sed etiam corpore jam esse beatum, non quod absque morte media ad illum statum fuerit assumptus, sed quod statim post mortem resurrexit gloriosus. Quod confirmant conjecturis supra adductis, quia reliquiæ ejus non apparent; et præterea quia verba Christi videntur hoc modo proprius exponi. Nam propter brevitatem mortis et accelerationem resurrectionis, potest dici sic semper manere, quia illa mors quasi nihil reputatur; sicut supra in simili diximus, exponentes locum Pauli, 2 ad Thess. 4. Et hujus sententiæ meminit Ambr., ser. 20 in Psal. 118; et Hier., in ser. de Assumpt., neque eam rejiciunt; neque D. Thomas lect. 5 in c. 21 Joann.; eamque sequitur Niceph., supra. Sed nullum habet sufficiens fundamentum, quia ex antiquis Patribus (quos retulimus) constat reliquias ejus diu Ephesi permansisse; quinimo Chrysostomus, hom. 26 in Epist. ad Hebr., cum dixisset: *Apostolorum plurimorum ossa nescimus, ubi jacent*, subdit: *Petri et Pauli quidem, Joannis et Thomæ manifesta sunt sepulcra*; loquitur autem manifeste de sepulcro in quo erant Joannis ossa, quæ supponit Ephesi fuisse. Postea vero alio transferri potuerunt et ignorari, vel casu aliquo perire. Historia autem illa, quod vivus ingressus fuerit sepulcrum, apocrypha est et incerta, maxime si fidem adhibeamus Abdia, qui lib. 5 Hist. Apostol., in fine, aliter refert mortem ejus, et illi se interfuisse affirmat. Et quamvis priorem historiam admittamus, ex ea solum habetur (quod supra ex Epiphania retulimus), Joannem singulari et admirando quodam modo obiisse.

6. *Joannes Evangelista secundi adventus Christi præcursor non futurus.* — Atque ex his concluditur, Joannem non esse venturum cum Elia et Henoch, ut sit præcursor ultimi iudicii. Probatur ex dictis, applicando rationes supra adductas de Moyse et Jeremia, quia anima jam beata non est iterum unienda cor-

DISPUTATIO LVI,

In quatuor sectiones distributa.

DE SIGNIS QUÆ PRÆCEDUNT ADVENTUM CHRISTI AD JUDICIUM.

pore mortali ut patiat, præsertim cum nullum sit fundamentum ad hoc inusitatum miraculum confingendum. Ultimo concluditur, solum Henoch et Eliam futuros esse secundi Christi adventus præcursores. Probatur a sufficienti enumeratione. Et omnia confirmantur testimonio Apoc. 11, ubi duo tantum præcursores venturi, et sub Antichristo passuri dicuntur. Quod vero c. 10 de se dicit Joannes, se adhuc prophetaturum gentibus, hunc habet sensum, quod in illa revelatione, quam eo capite narrat, intellexisset se plures alias visiones propheticas ad varias gentes pertinentes, deinceps habiturum et scripturum. Alii exponunt, illud dictum esse propter Evangelium quod postea scripsit, et per illud multis gentibus regnisque prophetavit. Alii simplicius dicunt, illud impletum fuisse cum iterum in Asia prædicavit, quando ex insula Pathmos, in quam fuerat relegatus, rediit.

7. *Responsio ad argumenta in oppositum.* — Et ex his fere satisfactum est fundamentis prioris sententiæ. Solum superest respondeamus ad illa verba Christi: *Calicem quidem mecum bibetis*. Quibus respondet ibi Hieron., hoc impletum esse quando Joannes in ferventis olei dolium missus est, vel Ephesi (ut scribit Abdias, dicto lib. 5), vel Romæ, ut scribit Tertul., lib. de Præscrip. hæretic., c. 36, et antiquissima Ecclesiæ Romanæ traditio confirmat. Nam, licet tunc mortuus non fuerit, tamen, quia et voluntarie se morti obtulit in testimonium fidei, et causa illa de se sufficiens erat ad mortem inferendam, nisi miraculose esset impedita, id satis est ut dicatur *bibisse calicem* Christi, propter quod sæpe ab Ecclesia *martyr* appellatur. Addit Euth., in Matth. 43, calicem Christi bibere, non solum qui violenter mortuus est propter Christum, sed etiam qui exilia, flagella, aliaque similia propter eum patitur, et sic certans usque ad mortem perseverat. Quæ omnia cum magna perfectione et dignitate in Joanne reperiri manifestum est.

8. Ad ultimam vero congruentiam facile est respondere, in lege gratiæ tot esse testes Christi et doctrinæ ejus, ut non sit necessarium tunc novum Joannis testimonium. Erunt enim tunc multi Sancti et prædicatores Evangelii qui Eliæ et Henoch adhærebunt. Nec fidei testimonium pendet ex visione oculorum, ut propterea necessarius sit testis oculatus, quod si hoc etiam concedere velimus, aderit Elias, qui Christum vidit in carne mortali et in gloriæ claritate in die transfigurationis.

Supponimus multa signa et indicia antecessura esse diem iudicii, et adventum Christi Domini, ut ex Scriptura statim ostendemus. Quod (ut D. Thomas in 4 notavit) partim pertinuit ad Christi dignitatem, et gloriam adventus ejus, juxta illud Aggæi 2: *Adhuc modicum, et ego commovebo cælum, et terram, et mare, et aridam, et veniet desideratus cunctis gentibus*; nam, licet intelligi hoc possit de primo adventu, tamen potest etiam referri ad secundum, ex Paulo ad Heb. 12; partim ad utilitatem hominum, ut se præpararent ad iudicium. Dicemus igitur de illis signis quæ in Scriptura sacra habent fundamentum. Cætera enim, quæ afferri solent, nullius sunt auctoritatis, qualia sunt illa quindecim, quæ ex Hieron. referunt Scholastici, in 4; D. Thom., d. 58, q. 1, a. 4, q. 1; et Sotus, d. 46, q. 2, a. 1. Illa enim neque apud Hieronymum reperi, et prædicti auctores affirmant Hieronymum non ea referre ex propria sententia, sed ex apocryphis quibusdam Judæorum annalibus. Attigit autem illa Euseb. Emisen., hom. in Domin. 2 Adventus, et (tacito nomine Hieronymi) inquit, in Annalibus Judæorum scripta referri. Postquam vero ea retulit, subjungit: *Nos tamen iis quidem auctoritatem non damus; ideo vero scripsimus, quia Evangelii verbis convenire videntur*. Illis ergo et aliis id genus prætermisissis, signorum quæ in Scriptura indicantur, quædam sunt valde generalia et communia, quæ, fere quando Ecclesia Christi durat, diversis temporibus accidunt, quantum veluti per antonomasiam illi tempori, quod proxime iudicium antecedit, attribuantur. Hujusmodi sunt multa ex iis quæ Mat. 24 narrantur, ut illud. *Multi venient in nomine meo dicentes: Ego sum Christus, et multos seducent. Audituri estis prælia, et opiniones præliorum, consurget gens in gentem, et regnum in regnum, et erunt pestilentia, et fames, et terræmotus, et alia hujusmodi; ejusdem generis sunt illa quæ narrat Paul., 1 ad Timoth. 4: *Spiritus autem manifeste dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide attendentes spiritibus erroris et doctrinis dæmoniorum*; et 2 ad Timoth. 3: *In novissimis diebus instabunt tempora periculo-**